

Dobozi Eszter

Súlyos könnyűség

Pintér Lajos Tiszavirág című könyvéről

Akár kulcsszónak is tekinthetjük Pintér Lajos legújabb kötetének, a *Tiszavirág* címűnek (Kecskemét, 2009) értelmezéséhez a szót: „könnyedén”. A legújabb gyűjtemény legelső darabjában, az *Érinteni* címet viselő költeményben szerepel – kiemelt helyen. Az enjambement is felhívja rá a figyelmet, vizuálisan is kiválik a szövegből: a szó ugyanis önmagában alkot önálló sort. Az önmegszólító költemény szerint a vers azzal a könnyedséggel íródik, „ahogyan a tiszavirág táncol”. Olyan a költői megszólalás e tanúságtétel alapján, mint a „hóhullás puhasága”, vagy: „a Tisza tükre” és „az alkonyi fény”, amint összevillan. Aki olvasott már Pintér Lajos-verset, és ismeri költészetét, abban föl sem merülhet, hogy ez a fajta könnyedség, amelyet ars poeticaként hangoztat a szerző, azonos volna azzal a korjelenséggel, amely ma mindenütt megmutatkozik, ahol a megszólaló nagyon igyekszik megfelelni a magatartásbeli lazaság, a nyelvi és tartalmi súlytalanság divatdiktátumának. Mert a magakellető, *tök laza* a tetszetős a mi korunkban a mindennapi társalgásban, a hivatalos megszólalásban, a szónoklatban, az interjúadásban, a zenében, a mozgásban, a színpadon és a pódiumon, a mikrofonok előtt... És ugyanez a kicsinyke vihogást fakasztó jópofaság kell a prózában és a versben is a népszerűséghez. Olykor csak szelgesen, máskor eljuttatva a szövegek fogyasztóját a tragárságig, az alvilágiság tolvajnyelvének legdurvább változataig.

Pintér Lajos verseiben a könnyedségnek más az eredete. A *Tiszavirágban* ez a jellegzetesség nyelvének természetességéből és a verszenéből fakad. A többnyire ütemhangsúlyos vagy szimultán ritmusból, a rövid sorokra tördelt verssorokból, a dal műfajának vagy az arra emlékeztető verseknek gyakoriságából következik. A zeneiségre, a zenében is föllelhető műfajokra, kompozíciós elemekre, előadásmódokra utal némely mű címe is: például a *Dalok* és a *Korányári*, a *Későnyári dallamok* ciklus, a *Dúdoló*. Általában egyetlen áttetsző hangulatot rögzítő miniatűrök, már-már haiku- vagy tankaszerűen tömör, egy- vagy néhány sorosra redukált darabok sorjáznak a kötetben. Ezeket a struktúrákat csak itt-ott szakítja meg egy-egy hosszabbra méretezett kompozíció (*Márta és Mária*, *Sanyi*, *Hattyú*). Ugyancsak a könnyűség felé mutatnak azok a fordulatok, amelyekben a korábbi kötetből is jól ismert játékoság bujkál. Játékoság a rímekben, szókapcsolatokban, ismétlésekben, alliterációkban... (Szójátékra épül egysoros verse: „*Történelem: Nem én törtem el.*” Saját nevével játszik az *Anagrammák saját nevére* című versben, a *Virágzó kőrtefákban* a játékoság hatását keltik a „*parázna billegetők*”, a *papucs* és a *pipacs* rímhelyezetben.)

Ennek a verszenebeli, nyelvi, formai könnyedségnek a különösségét pedig az adja, hogy – bár Pintér Lajos költészete most sem nélkülözi a már tőle megszokott jó kedélyt, a humort – többnyire a gondolat, a megénekelt élmény súlyosságával párosul. Az emberi lét, a közélet, a múlt gondjainak súlyosságával:

„csak áruló születik
s lázadót már
nem terem a föld”
(Töredék)

Az apát idéző versben írja:

„végül nem a
hártyásodó lék
szakadt be
lába alatt
hanem a lét.”
(Apám)

Előző kötetét, az *Ezüstöt* a hiány költészeteként értelmezhetjük. Ott arról szóltak a versek, ami hiányzik. Arról, ami értékben, szépségben, jószágban, kellemben elveszett, továtűnt. Költőelődök, nagy szellemek, barátok, családtagok sorakoznak a veszteséglistán. Ez a tematika itt, a *Tiszavirágban* is tovább íródik. Visszatérő motívum az elhunyt apára, nagyapára, nagyanyára, nagybácsira, költőtársra (Nagy Gáspárra, Baka Istvánra, Hervay Gizellára), barátira (Schéner Mihályra) való emlékezés. A költő meg is ismét néhány verset más szövegkörnyezetbe helyezve (*Cinkepanasz*, *Meccs*). Tovább írja *medálionjait*. Újabb verseket fűz a régebbiekhez, így készül el a *Tengerlátó* című ciklusa. *Tiszavirág* címen az előző kötet is tartalmazott négy versegyüttest. A *Tiszavirágban* kialakított formát variálja, és az itt felvonultatott témákat bontja tovább új kötetében. Úgy, hogy régi és új „*Tiszavirág*”-jai adják a kötet majd felét.

S miközben az *Ezüst* verseit (megőrizve természetesen, itt-ott fölillantva az *ezüst* motívumát) felváltják a *Tiszavirág* címen közreadott darabok, a hangsúly eltolódik a hiányról, az állapotként, hangulatként leírhatóról a változóban levőre, a folyamatra, a még élő, de törekeny és tűnékeny jelenségre. Pintér Lajost a kérészek családjába tartozó kis állatnak nem a víz alatti, iszapos, agyagos rétegekben eltöltött ideje érdekli, hanem az a pár óra, amíg a víz fölött lebegnek és násztáncukat járnak a lárvából kikelő rovarok. A felszíni létükben táplálkozásra is alkalmatlan kis lények könnyűsége, éteri jellege, áttetszősége fogja meg a költőt. Az a látvány ragadja el, amelyben a finom szárnyakon megvillannak a fények, pompáznak a színek, amíg a súlytalan kis rovarok röpködnek a Tisza, a költőnek otthonosságot jelentő kedves folyója fölött. Az a jelenet foglalkoztatja, amelyben a rajzok állatkák milliói, mint a hópelyhek, lepik el a víz felületét.

Kérészéletűnek mondják – a mindennapok nyelvét használva is – mindazokat az élőket, dolgokat és jelenségeket, amelyek rövid életűnek bizonyulnak, rövid ideig képesek csak kifejteni hatásukat. Ezen, az élet végességén, mulékonyságán borong a költő is, amikor így fogalmaz:

„*tiszavirágzás*
tiszavirág te
mondd meddig élünk”
(Variáció)

A kötetegészben azonban a *tiszavirág* szóhasználat többet jelent a rövidre szabott élet fölötti kesergésnél. Pontosabban több is, kevesebb is annál. Mert a *tiszavirág* nem csupán tematikai összefüggések jelölésére szolgál. A formában, hangnemben, nyelvhasználatban, stílusban egy irányba tartó versek egységgé szerveződését idézi elő a rövid, alcímekkel ellátott egységek együttese fölé írva. Így tizenegyszer fordul elő a könyvben, miközben

fölbukkant már a kötet legelső versében is – jelezve ezáltal azt is, hogy a szerző nemcsak a műegészben, hanem kötetegészben gondolkodik, amikor alkot, amikor szerkeszt. Olyan költemények kerülnek itt egymás mellé, fölé, alá, amelyek annak a könnyűségnek, egyszerű és törékeny életűségnek megtestesülései – a versnyelv és a forma által –, amelyet a valóságos tiszavirág is mintáz a maga testi megjelenésében, pár órás színpompás rajzásában. A versdarabok azonban gondolatiságukkal, a verssorokba merevített életjelenetekkel azt a mélységet és magasságot is fölidézik előttünk, amely csak az ilyen létminőségeknek a sajátja. Annak, amelyet a tiszaviráglét jelenthet. A pár órára szabott életnek ugyanis, ahhoz, hogy beteljesítse magát, nagyon koncentrált életnek kell lennie. A teremtés minden fenségének, emberiértelem-fölöttiségének benne kell sűrűsödnie abban a háromórányi időben, amely a rovar szárnyra kelésétől vízre hullásáig eltelik.

A *Tiszavirág* cím alá rendelt kompozíciók a fölnevelődés tapasztalatait hordozzák. Azét az emberét, aki „*az iskolapadból kinőtt*”, s „*aki egyszer csak / észrevette felnőtt*” (*Felnőtt*). Olyan fölismeréseket, mint például az *Őzek* című pár soros részleté is. Az itt leírt látványban fölsejlik az ember végleges eltűnésének, kipusztulásának tragikuma. A kép ember utáni kép. Az az idő jelenik itt meg, amikor a természet majd visszahódítja az ember által átalakított s egyszersmind el is veszejtett világot:

*„őzek a
tanyaudvaron
még nem korhadt el
a kerítés
őzek egy
téli kertben
fűszálak élén
kergetőznek”*

A számadások és számbavételek versei tehát a *Tiszavirág* költeményei. Lázadások és lázas fogadkozások emlékei és mulasztások követik egymást. A történelmieket és az egyéni életből valók egyaránt szerepelnek benne. Mártírok, a szellemi élet nagyságai és elhunyt családtagok idéződnék föl. A vigaszt is meghozva ezáltal: hiszen míg kirajzolódik arcuk, látjuk mozdulataikat képzeletünkben, velünk élnek. Benne él a versben beszélőben az, akiről így vall:

*„csont-kezevel most is fogja
kezem úgy vigyáz rám
kísér minket”
(Csernus nagyapám)*

De láthatóvá válnak a könyv lapjain az élők is: az anya, a feleség a virágaival, a gyerekek. S halk sóhajként: a még csak vágyott unokák. Petőfi Sándor óta nem volt talán a magyar lírában költő, aki ennyi szeretetteli sort szentelt volna szűkebb és tágabb családja tagjai megörökítésére.

A családtagok, barátok, szellemi ősök mellett az irodalom tételeződik még megtartó erőként e lírában. Akkor is „*omolthatatlan*” és „*romolthatatlan*” ez a „*birodalom*” (*Most*), ha az érdekek és politikai elfogultságok mentén csupán „*kettészelt irodalom*”-ról szólhat a költő (*Irodalom*).

A mulandóság fölötti melankólia és a történelmi kisémmizettség fájdalma jellemzi egyfelől Pintér Lajos líráját – állapíthatjuk meg legújabb kötete révén is. Másfelől az életöröm, az életáhitat versei írónak általa. Ahogyan a tiszavirág hártvány szárnyain is megcsillan,

ami szép, ami túlmutat az egyszeri és elhulló kis életen, úgy árasztja el gyakorta költőnk sorait a mindenségen uralkodó fényesség, s bomlik ki a fehérség motívumának uralmával együtt is a színek kavalkádja (*Schéner festi a csongrádi templomot, Átüt*).

Az elévülhetetlen Jónak és Szépnek a foglalata az a könyv tehát, amely a *Tiszavirág* címet kapta szerzőjétől. A kötet fizikai valója, kecsessége, karcsúsága, a betűkben vizuálisan is megjelenő rend, rendezettség, valamint a címlapra helyezett, a kötetcímmel azonos Benes József-festmény teljes harmóniát képez az egyberendezett versek világával. Pintér Lajos új versgyűjteménye nemcsak tartalmi gazdagsága okán, hanem a szemnek és arány-érzéknek tetsző külleme révén is bizonyosan eredményesen szerepelne, ha bemutatnák a szép könyvek versenyén.